

indubtablement pron. adulterada de *Còm Tou* (1956); encara que a Benasc un dels tres informants explicà «*tobo*: blandó» a un altre el vaig sentir per a '(tronc) buit de dins'; i el tercer explicà que el moixó dit *aiguadero* «en els arbres que son *tòbos de drinto*, fa un forau i crie» (1965).

I també en el Migjorn, i amb aquest grau de conservació ressegueix això en el Maestrat: «Oh, hi ha moltes coves i forats: és un tossal tot *tòu*» Torre d'En Besora; «prenga precaucions: que és un terreno algo *tòu*» Vilafranca del Maestrat (1961).

El tractament fonètic de la *o* tancada del llatí no fou en aquest mot el que esperaríem: d'una banda no va obeir al canvi fonètic de *vou* > *veu*, *creu*, *deu*, *feu* (i fins *reure*), car una forma *tèu* no la hi registra el DAG. més que a Begur i Palafrugell (quasi un mateix lloc), i encara que *AlcM* hi afegeix altres cinc pobles, tots són de la costa de l'Emp.: pràcticament tot u, i quasi res. És perquè aquí l'evolució fou travada pel femení *tova*, on ja no hi havia causa de diferenciació: observem que l'excepció hi confirma la regla, car aquesta mateixa rodalia empordanesa, és la dels femenins *blava*, *braua*, *meua* i fins *noia* (llavors aquí el femení, essent *tova* > *tèua*, ja no travava l'evolució); segons *BDLC* IV, a Cadaqués i StFGuixols diuen *pàsta tèua* i *pa tèu*.

Altrament també en un altre sentit és paradoxal el tractament de la *ó* tònica tancada d'aquest mot. Com és sabut la *o* tancada en síllaba inicial ha tendit a tornar-se oberta en una vasta porció dels mots: segons la norma que vaig establir a *LleuresC*, 192, 195, 251, subjecta a uns límits dialectals: el canvi no es produeix en el cat. del Nordest, sobretot les diòcesis de Girona, Elna i part de la de Vic, mentre que es produeix a tota la resta del territori, en les comarques barceloneses ja amb la intensitat màxima (generalment comprenent-hi els altres tres dominis dialectals de la llengua, algun cop amb excepcions parcials, car es dona algun cas en què aquests mantenen la *ó* en discrepància amb Bna. si bé en general hi coincideixen). I el cas és que, en *tou*, el cat. central i el balear han mantingut la vocal tancada: on hi ha hagut obertura és en una part dels parlars del NE., que sempre mantenen la *o* tancada; però sí que hi ha hagut obriment en cat. occidental i en el País Valencià.

La *ó* oberta aquí ja està testificada per la rima del segle xv: passatge citat de Jaume Roig (*tova/nova*, 11535), i en el v. 1709 amb *pou* (el qual és també un mot que ha pres *o* oberta en gran part del domini val.); mentre que no en Lluís d'Aversó (que devia ser català oriental, com la seva Savassona nadiva); però CROS puntualitza formalment «con la *o* 'aguda'» (que en ell vol dir oberta); i accent greu li posa Lamarca; en canvi Belv. li posa el mateix accent que a *tos f.*, *tosc*, *torre* etc., o sigui tancada. Cap al NO. el timbre tancat ateny, com hem vist, l'Alt Berguedà (La Nou) i fins i tot el poble extrem NE. del Pallars (Tor), però ja és oberta a Àreu i a la resta del Pallars: els altres pobles de Cardós i Farrera,<sup>1</sup> Vall d'Assua, d'Espot; Segre avall a Aguilard de Bassella, i fins al peu oc-

cidental del Cadí (Tuixén) i Pinell de Solsonès. La *ó* apareix també, ben paradoxalment en el domini ross.: *tòu* amb oberta a Bolqueta i a Castellnou dels Aspres, si bé aquí deu haver-hi hagut fluctuació o diferències zonals, puix que a Talteüll i Opol és *tii(y)* i, tocant a Castellnou, hi ha el *Muntú* a Corbera de Dalt.

En el P. Val. hauria quedat també alguna vacil·lació: J. G. M. em donava *tou*, *tova*, com la pronúncia de l'Horta, i «avui a la Capital, però ací també se sent *tou*», d'altra banda *tou*, *tova* a Xàbia (1955). Però el fet és que quasi pertot les notacions locals són de *o* oberta: Alcoi (J. G. M.) i sentit personalment a Morella, Torre d'En Besora, Vilafranca, Alcoi, Bocairent; amb tancada només a Cabanes de l'Arc.

Mots ben afins al nostre *tou* es troben no sols en mossàrab (supra), sinó també en parlars cast., gallego-portuguesos, occitans i altres de la Romània. Com que tot això ja es va citar i explicar amplemment en el DCEC/DECH (TOBA) no seria útil de repetir-ho tot acf. Limitem-nos a poques coses que tenim a mà i que ens toquen de prop. *Tou* «hueco» arriba fins al parlar xurro de Fanzara, fronterer del cat., aigües avall de Sogorb (R. Huguet, GGRV, *CastPna.*). A Sogorb mateix és *tobo*; i en general és aragonès, que Peralta, Borrao i Torres Fornés tradueixen «hueco» i alhora «mullido». *Tobo* 'rusc' a les altes valls navarreses limítrofes d'Aragó (Brinkman, p. 85, i *ASNSL* CLXXV, 126); basc *tobo* subst. («cubo para hacer la colada»; Krüger, *Hochpyr.* A, II, 336; Rohlf's, *Infl. Lat. en la l. vca.*, p. 24); gall. *tobo* 'cau de conills' (Cornu, *Portug. Spr.*, *Gröber's Grundriss* I, § 27, cf. infra); engad. *tof*, *tofs* (nom de prades i boscos, en algun poble una cova, però a dos pobles noms d'una tosquera), vénen també de TOFUS.

Quant als mots dialectals francesos, alpins i italians, ja Jud va distingir bé entre els provinents de TOFUS i d'altres menys nombrosos que poden venir de TÜBA 'trompa', 'canó': *tou* que en el Morvan és «ouverture, canal, voûte d'étang» i a Lió «canal, égout, aqueduc» (*ALF* s. v. *aqueduc*), *ZRPh.* xxxviii, 57, i su.-al. *zube* 'canó d'una font'. En canvi, reconeixent que el nostre *tou* ve de TÖFUS, hi lligava el sd. *tuveddu* «nascondiglio; quel buco che i ragazzi scavano per fare il giuoco dei bottoni e delle noci», campid. (*s*)*tuviolu* «creux, pertuis», *stuviolai* «percer» (*Rom.* XLIII, 601; *RLiR* II, 230); Bertoni hi afegí les formes corses *tufone* «bucó», *tuvonu*, *tuvunellu* «fente», *tuvunatu*, *tavon-* «creux» (*ALCors.*, 652, 2, 422), *ARom.* v, 94. Wartburg, tenint en compte que *tovel* en el *Roman de Renart* és potser «caverna» (Tilander, *Lexique du R. de Ren.*, p. 151) el creu emparentat amb el gc. *touo*, arag. *toba* (*ARom.* ix, 334). També a l'alta Ribagorça hi ha *tobon* «colmena natural en un árbol», que Rohlf's observà a Bisaurri (*Dicc. Pir. Ar.*).

Rebutjo sense vacillar l'intent de Hubschmid (*Racc. Gian Dom. Serra*, 1959, 225-241) d'explicar el cat. *tou* i tots aquests mots per TÜBUS: el conjunt dels fets semàntics, i la major part dels detalls del significat s'hi oposen, i els pocs que es podrien comprendre partint de TÜBUS també s'expliquen per TOFUS; si la seva fo-